

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-28>

УДК 33.633/635

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА ГОРІХУ ВОЛОСЬКОГО В ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВАХ

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF WALNUT PRODUCTION IN FARMS

Ревкова Анна Володимирівна

аспірант,

Вінницький національний аграрний університет

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2622-5681>

Revkova Anna

Vinnitsia National Agrarian University

Досліджено обсяги вирощування горіхів в Україні та констатовано незначні площі насаджень. Визначено, що вирощування та переробка горіху волоського на сьогодні є недостатньо розвинутим особливо в фермерських господарствах, що спричинено досить високими вкладенням фінансових ресурсів. Констатовано, що Україна має сприятливі природні умови для вирощування волоських горіхів і навіть за мінімальних інвестицій у дану галузь займає провідні позиції у світі з виробництва та експорту. Доведено, що розвиток вирощування горіху волоського має орієнтуватися на створення крафтових виробництв на базі фермерських господарств. Що дасть можливість збільшити дохідність відповідних формувань. Констатовано, що для активізації відповідних процесів необхідні додаткові дотації з державного бюджету на підтримку горіхівництва. Розроблено алгоритм, що дасть можливість дати поштовх розвитку садівництва у фермерських господарствах та забезпечити населення конкурентоспроможною продукцією у вигляді продукції горіхівництва.

Ключові слова: горіх волоський, олія горіхова, фермерські господарства, переробка, ефективність, розвиток.

The volumes of growing nuts in Ukraine were studied and insignificant areas of plantations were noted. It is determined that the cultivation and processing of walnuts is currently underdeveloped, especially in farms, due to the rather high investment of financial resources. It was stated that Ukraine has favorable natural conditions for growing walnuts and even with minimal investment in this industry occupies a leading position in the world in production and exports. It is argued that the development of growing and processing of walnuts should be carried out according to an algorithm that will include the creation of design estimates for the needs of individual farms, taking into account the focus on growing or production and processing of nuts; amendments to the legislation in the field of providing additional subsidies to support nuts; creation of craft productions on the basis of farms for processing grown nuts into finished products under their own brands and establishing cooperation between farmers and trade networks in the field of selling craft products. It is proved that the development of walnut cultivation should be focused on the creation of craft industries on the basis of farms. Which will increase the profitability of the respective formations. It was stated that additional subsidies from the state budget to support nut growing are needed to intensify the relevant processes. An algorithm has been developed that will give an impetus to the development of horticulture on farms and provide the population with competitive products in the form of nut products. It is stated that the implementation of the developed algorithm for the development of processing and processing of walnuts will allow: providing the confectionery industry with high quality and relatively inexpensive raw materials; creation of highly profitable business in rural areas, which, in turn, will promote the development of rural areas; meeting the needs of consumers in organic food (nut oil, pasta, etc.); will give impetus to the development of nuts, which is more profitable and less dependent on external factors compared to the cultivation of oilseeds and cereals.

Keywords: walnut, nut oil, farms, processing, efficiency, development.

Постановка проблеми. На сьогодні в умовах воєнного стану та порушення ланцюгів експорту зернових та олійних культур фермерські господарствам потрібно орієнтуватися на вирощування більш високорентабельних

культур. Вирощування та переробка горіху волоського на сьогодні є недостатньо розвинутим особливо в фермерських господарствах, що спричинено досить високими вкладенням фінансових ресурсів в початок відповід-

ного виробництва. Також існують проблеми в супроводі відповідних проєктів в розробці відповідних технологій вирощування та просування продукції горіхівництва безпосередньо фермерськими господарствами на ринок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема вирощування та переробки горіху волоського в сучасних умовах присвяченні науковій праці Мазур К.В. [2], Пришляк Н.В. [3], Пронько Л.М. [4], Шутюк В.В. [6] та ін. Проте розробка напрямів розвитку переробки та вирощування горіху волоського на фермерських господарствах є недостатньо дослідженим, що зумовлює актуальність даного дослідження.

Виділення раніше не вирішених частин загальної проблеми. Розроблено та обґрунтовано напрями розвитку вирощування та переробки горіху волоського для реалізації безпосередньо ядра та готової продукції під власними торговими марками фермерських господарств.

Таблиця 1

**Площа насаджень горіхів в Україні
у плодоносному віці, тис. га**

	2015	2018	2019	2020
Україна	13,5	13,8	14,5	13,7
Вінницька	1,0	1,1	1,4	1,0
Волинська	0,2	0,2	0,2	0,2
Дніпропетровська	0,9	0,9	0,9	0,9
Донецька	0,8	0,8	0,8	0,8
Житомирська	0,2	0,2	0,3	0,3
Закарпатська	1,0	1,0	1,4	1,0
Запорізька	0,4	0,4	0,4	0,4
Івано-Франківська	0,5	0,4	0,4	0,4
Київська	0,6	0,6	0,7	0,6
Кіровоградська	0,6	0,6	0,6	0,6
Луганська	0,2	0,1	0,1	0,1
Львівська	1,0	1,0	1,0	1,0
Миколаївська	0,5	0,8	0,8	0,8
Одеська	0,6	0,9	0,7	0,7
Полтавська	0,4	0,4	0,4	0,4
Рівненська	0,5	0,5	0,5	0,5
Сумська	0,0	0,0	0,0	0,0
Тернопільська	0,3	0,3	0,3	0,3
Харківська	0,1	0,1	0,1	0,1
Херсонська	0,5	0,5	0,5	0,5
Хмельницька	0,9	0,8	0,8	0,8
Черкаська	0,7	0,6	0,6	0,7
Чернівецька	1,6	1,5	1,5	1,5
Чернігівська	0,1	0,1	0,1	0,1

Джерело: складено автором за [1]

Формування цілей статті. Метою статті є розробка напрямів виробництва та переробки горіху волоського фермерськими господарствами.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогодні Україна володіє значними площам земельних угідь придатними для вирощування горіху волоського. В умовах часткової втрати та порушення логістичних шляхів експорту сільськогосподарської продукції через військове вторгнення РФ необхідним є вирішення питань розвитку фермерських господарств орієнтованих на вирощування горіху волоського.

На сьогодні площі насаджень горіхів в Україні є порівняно незначними і станом на 2020 рік склали лише 13,7 тис. га. (табл. 1). Основні площі насаджень горіхів зосереджені у центральній та західній частині держави та значна частина з них не є промисловими насадженнями, а є частиною особистих селянських господарств та лісопосадковими посадками.

Як зазначає Мазур К.В., вирощування горіхів в Україні на сьогодні здійснюється за рахунок особистих селянських господарств та малих ферм, також, збір горіху волоського здійснюється в лісосмугах вздовж доріг державного та обласного значення. Більшість сільськогосподарських виробників вирощують горіх волоський на присадибних ділянках одиничними деревами, що значно значно зменшує потенціал збору. Середній показник оцінюється в декілька десятків дерев на одне особисте селянське господарство [2, с. 19].

Аналіз світового ринку волоських горіхів свідчить про перспективи розвитку даної галузі у майбутньому. Україна має сприятливі природні умови для вирощування волоських горіхів і навіть за мінімальних інвестицій у дану галузь займає провідні позиції у світі з виробництва та експорту. Однак, впровадження інноваційних технологій вирощування та покращення якості сортів у таких країнах, як США та Китай стимулюють вітчизняних виробників до активізації зусиль для розвитку горіхової галузі в Україні. Для виробництва якісної та конкурентоспроможної продукції необхідно відновити дослідження щодо виведення нових сортів волоських горіхів, у яких домінуватимуть такі ознаки, як плодючість, стійкість до комах та шкідників, стійкість до захворювань, морозостійкість, висока якість ядра, а також запровадити технологій густої висадки дерев з раннім періодом плодоношення, закласти горіхові сади та організувати автоматизовані підприємства для переробки, сушіння та зберігання горіхів [3, с. 70].

На даний час науковцями Вінницького національного аграрного університету розроблено модель реструктуризації фермерських господарств «Горіховий крафт», що передбачає створення канвас моделі розвитку фермерських господарств (табл. 2).

Поштовхом для розвитку горіхівництва можна розглядати зміни в законодавстві в частині фінансування посадкового матеріалу.

Відповідно до Постанови КМУ від 10 березня 2021 р. № 185 Про внесення змін до «Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства» суб'єктам господарювання, які закладають плодово-ягідні насадження, виноградники та хмільники, бюджетні кошти надаються на

безповоротній основі в межах бюджетних призначень, передбачених у державному бюджеті на поточний рік, для компенсації витрат (без урахування податку на додану вартість), здійснених у період з 1 жовтня попереднього року по 30 вересня поточного року на:

1) придбання садивного матеріалу плодово-ягідних культур, винограду та хмелю (далі – садивний матеріал), – у розмірі до 80 відсотків здійснених витрат (після проведення ними садіння або ремонту насаджень);

2) проведення робіт та придбання матеріалів для спорудження шпалер і встановлення систем краплинного зрошення (далі – роботи), – у розмірі до 50 відсотків здійснених витрат (після завершення монтажних робіт);

Таблиця 2

Канвас-модель розвитку фермерських господарств, орієнтованих на вирощування та переробку горіху волоського

Ключові партнери	Ключові види діяльності	Ціннісна пропозиція	Взаємовідносини з клієнтом	Споживчий сегмент
Фермерські господарства	Розробка проєктів створення сценаріїв розвитку фермерських господарств орієнтованих на виробництво та переробку горіху волоського.	Забезпечення кондитерських фабрик високоякісною сировинною. Забезпечення потреб населення в органічних продуктах харчування (олія, горіх волоський). Пропонується виробництво таких товарів: горіх волоський, горіхова олія, горіховий жмих.	Персональні зустрічі з представниками кондитерських підприємств. Проведення презентацій продукції на ярмарках. Інформування клієнтів про ціни на продукцію через інтернет розсилку.	1. Кондитерські фабрики (використання горіхів для виробництва кондитерських виробів). 2. Населення (споживання олій та власне горіху волоського).
	Ключові ресурси		Канали збуту	
	Інтелектуальна власність на обладнання з лущення горіхів (патенти авторські свідоцтва)		Інтернет-реклама. Оголошення в ЗМІ. Зустрічі з представниками кондитерських підприємств.	
Структура витрат на 1 рік				Потоки надходження доходів. Реалізація горіху волоського. Реалізація горіхової макухи. Реалізація олій від виробництва горіху волоського. Реалізація твердого біопалива (пелети з відходів виробництва).
Стаття витрат	Сума, грн	Частка витрат, %		
Оплата праці з нарахуваннями	140700	18,01		
Паливо	57400	7,35		
Саджанці	400000	51,2		
Оприскування	18450	2,36		
Міндобрива	38560	4,94		
Органічні добрива	28180	3,61		
Інші витрати (оренда землі, полив і т.д.)	97900	12,53		
Всього	781190	100,0		

Джерело: [2, с. 24; 4]

3) закупівлю техніки, механізмів та обладнання (зокрема іноземного виробництва, які не виробляються в Україні) для проведення технологічних операцій у виноградарстві, садівництві і хмелярстві (далі – техніка, механізми та обладнання) згідно із затвердженим Мінекономіки переліком такої техніки, механізмів та обладнання, – у розмірі до 30 відсотків їх вартості [5].

Прийняття відповідних змін дасть можливість частково компенсувати витрати фермерських господарств на закладання садів горіху волоського.

Ядро горіху волоського використовується для кондитерської промисловості та годування тварин, олію горіхову харчову, олію технічну та макух, що може перероблятися на харчові продукти або використовуватись для відгодівлі худоби на місцевих та зарубіжних ринках, а також відходи, що можуть бути перероблені на біопаливо, а також слугувати сировиною для інших галузей (виробництво карбону для високотехнологічних галузей). Крім того, плоди горіху волоського теж вважаються продуктом даного підкомплексу. Інші похідні продукти з горіху волоського досліджуються. В даному дослідженні у розвитку підкомплексу, а також у короткостроковій перспективі акцент робиться на кондитерське ядро та горіхову олію. З розвитком підкомплексу будуть створюватись інноваційні похідні продукти шляхом вивчення та підтримки розвитку альтернативних способів використання побічних продуктів у міру їх виникнення [2, с. 23].

Як зазначає Шутюк В.В., нині у світі продукція з горіхів широко використовується в таких галузях, як харчова промисловість, кулінарія, косметологія, фармакологія, народна медицина. Олія та пасти, виготовлені з горіхів, являються необхідним продуктом для раціону харчування кожній людині. Горіхові пасти насичують організм необхідною кількістю жирних кислот, білків, багатьох макро- та мікроелементів, зміцнюють здоров'я, а також є корисною заміною білого цукру. Так олія волоського горіху – одна з найбільш ароматних і приємних на смак рослинних олій. До її складу входить більше 80 елементів необхідних людині щодня: вітаміни А, D, К, Е – 47 %, С, Р, РР, група вітамінів В, F, каратиноїди, токоферолі, макро- і мікроелементи (цинк, мідь, йод, кальцій, калій, магній, залізо, фосфор, марганець, сірка, кобальт, селен тощо); біологічно активні речовини, коензим Q10 тощо. Горіхові пасти стають дедалі популярніші, тож і виробників стає більше. Але головний принцип, за яким

варто обирати продукт – натуральність інгредієнтів. Виготовлення пасти може відбуватися з активованих або обсмажених горіхів. Паста з волоського горіха відрізняється антиоксидантними властивостями. Вона запобігає різноманітним віковим захворюванням, є профілактикою авітамінозу, варикозу, атеросклерозу. Покращує стан шкіри, зміцнює опорно-руховий апарат, сприяє регенерації тканин. Особливістю усіх видів горіхових олій та паст є їхній термін зберігання. Через те, що ці продукти насичені жирними кислотами і у їхньому складі відсутні консерванти, термін зберігання продукції становить близько 3-4 місяців за умови зберігання у темному прохолодному місці у міцно зачиненій тарі. В іншому разі натуральна олія починає окиснюватися, гірчити та псуватися [6, с. 237].

Створення крафтових виробництв орієнтованих на переробку горіху на базі фермерських господарств на готову продукцію – горіхофі пасти, вітамінні набори на основі горіху і т.д. дасть можливість максимізувати прибуток від вирощування горіху волоського.

Під час закладання садів горіху волоського протягом перших 5 років врожаю горіху будуть практично відсутні. Проте слід зауважити, що в міжряддях адів можливо вирощувати супутні культури. Так можна вирощувати люцерну для відгодівлі тварин або ж овочів відкритого ґрунту – кабачкові, квасоля тощо. Дохід від використання подібних технологій дасть можливість до періоду початку плодоношення горіхового саду (5-6 рік) отримувати кошти на утримання та догляд.

Розвиток вирощування та переробки горіху волоського має здійснюватися за наступним алгоритмом:

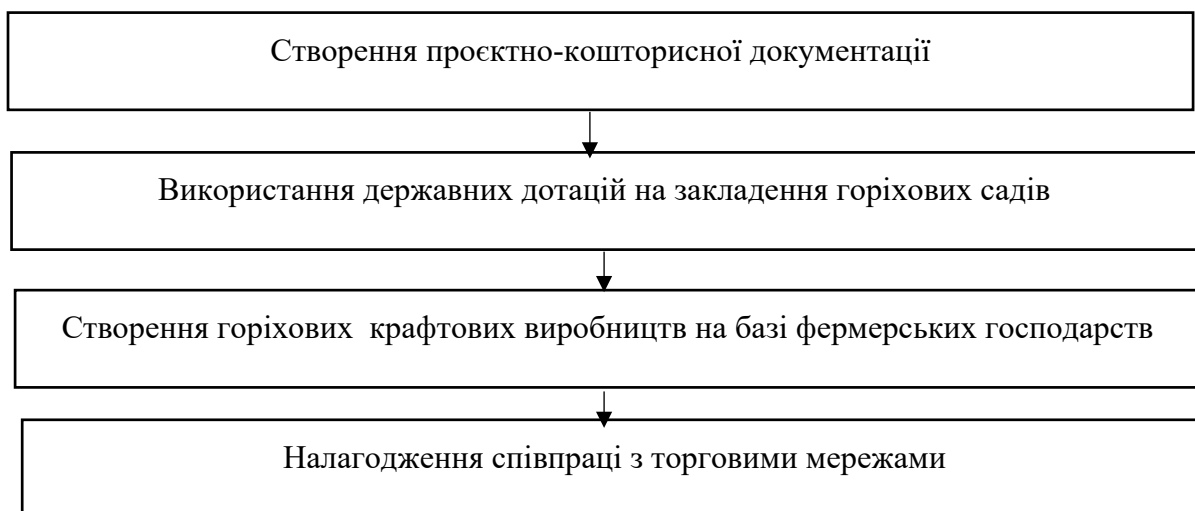
1. Створення проєктно-кошторисної документації під потреби окремих господарств з урахуванням орієнтації на вирощування або ж виробництво та переробку горіхів.

2. Внесення змін до Постанови КМУ від 10 березня 2021 р. № 185 Про внесення змін до «Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства» передбачивши додаткові кошти на підтримку фермерів на утримання садів до вступу їх в плодоношення.

3. Створення крафтових виробництв на базі фермерських господарств по переробці вирощених горіхів на готову продукцію під власними торговими марками.

4. Налагодження співпраці між фермерами та торговими мережами в сфері реалізації продукції крафтових виробництв (рис. 1).

Рис. 1. Алгоритм розвитку вирощування та переробки горіху волоського на фермерських господарствах

Джерело: авторська розробка

Отже, розвиток вирощування горіху волоського має орієнтуватися на створення крафтових виробництв на базі фермерських господарств. Що дасть можливість збільшити дохідність відповідних формувань. Для активізації відповідних процесів необхідні додаткові дотації з державного бюджету на підтримку горіхівництва. Реалізація розробленого алгоритму дасть можливість дати поштовх розвитку садівництва у фермерських господарствах та забезпечити населення конкурентоспроможною продукцією у вигляді горіхових паст, олії тощо.

Висновки із цього дослідження і подальші перспективи в цьому напрямку. Розвиток вирощування горіху волоського на фермерських господарствах з орієнтацією на глибоку переробку дасть можливість максимізувати прибутки фермерів та забезпечити сировиною кондитерські фабрики та продукцією крафтових виробництв – населення України.

Реалізація розробленого алгоритму розвитку вирощування та переробки горіху волоського дасть можливість:

1) забезпечення кондитерської промисловості високоякісною та порівняно недорогою сировиною;

2) створити високорентабельний бізнес в сільській місцевості, що, у свою чергу, сприятиме розвитку сільських територій;

3) задовольнити потреби населення в органічних продуктах харчування (горіхова олія, пасти тощо);

4) дати поштовх розвитку горіхівництва, що є більш прибутковим та менш залежним від зовнішніх факторів в порівнянні з вирощуванням олійних та зернових культур.

Доцільним для подальших досліджень є визначення шляхів можливого використання побічної сировини горіхівництва – шкарлупа горіхова, опале листя тощо з метою забезпечення додаткових надходжень фермерських господарств.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Мазур К.В., Гонтарук Я.В. Стан та перспективи розвитку вирощування та переробки горіху волоського в Україні. *Економічний дискурс*. 2021. Випуск 1–2. С. 18–27.
3. Пришляк Н.В. Досвід виробництва волоських горіхів у світі: стан та перспективи. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2017. № 1. С. 63–72.
4. Луцяк В.В., Пронько Л.М., Мазур К.В., Колесник Т.В. Маркетинговий потенціал інновацій у олійно-жировому під комплексі: стан ринку, створення вартості, конкурентоспроможність. Вінницький національний аграрний університет. Вінниця : ВНАУ, 2020. 221 с.
5. Постанова КМУ від 10 березня 2021 р. № 185 Про внесення змін до Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для розвитку виноградарства, садівництва і хмелярства. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-2021-%D0%BF#Text>

6. Лукіянік О.В., Шутюк В.В. Технологічні аспекти промислового виробництва олії та паст з волоських горіхів. *Наукові здобутки у вирішенні актуальних проблем виробництва та переробки сировини, стандартизації і безпеки продовольства* : збірник праць за підсумками XI Міжнародної науково-практичної конференції вчених, аспірантів і студентів, 12-13 травня 2022 р., м. Київ. Київ : РВВ НУБіП України, 2022. С. 237.

REFERENCES:

1. Ofitsiyni sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy [The State Statistics Service of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.ukrstat.gov.ua>
2. Mazur K.V., Hontaruk Ya.V. (2021) Stan ta perspektyvy rozvytku vyroshchuvannia ta pererobky horikhu voloskoho v Ukraini [Status and prospects of development of walnut growing and processing in Ukraine]. *Ekonomichnyi dyskurs*, vol. 1–2, pp. 18–27.
3. Prishlyak N.V. (2017) The experience of walnuts production in the world: the state and prospects. *Ekonomika. Finansy. Menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky*, no. 1, pp. 63–72.
4. Lutsiak V.V., Pronko L.M., Mazur K.V., Kolesnyk T.V. (2020) Marketynhovyi potentsial innovatsii u oliinozhyrovomu pid kompleksi: stan rynku, stvorennia vartosti, konkurentospromozhnist. Vinnytskyi natsionalnyi aharnyi universytet [Marketing potential of innovations in the oil and fat complex: the state of the market, value creation, competitiveness]. Vinnytsia: VNAU, 221 p.
5. Postanova KMU vid 10 bereznia 2021 r. № 185 Pro vnesennia zmin do Poriadku vykorystannia koshtiv, peredbachenykh u derzhavnomu biudzheti dlia rozvytku vynohradarstva, sadivnytstva i khmeliarstva. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/185-2021-%D0%BF#Text> (accessed 4 July 2022).
6. Lukiiianik O.V., Shutiuk V.V. (2022) Tekhnolohichni aspekty promysloвого vyrobnytstva olii ta past z voloskykh horikhiv [Technological aspects of industrial production of oils and pastes from walnuts]. *Naukovi здобутки у вирішенні актуальних проблем виробництва та переробки сировини, стандартизації і безпеки продовольства*: збірник праць за підсумками XI Міжнародної науково-практичної конференції вчених, аспірантів і студентів, 12-13 травня 2022 р., м. Київ. Київ: РВВ НУБіП України, 237 p.